

МЕХАНІЧНА АСФІКСІЯ ВНАСЛІДОК УТОПЛЕННЯ ЯК ПРИЧИНА СМЕРТІ ПО ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ ЗА 2010-2014 РОКИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ РОБОТИ ЛЬВІВСЬКОГО ОБЛАСНОГО БЮРО СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

М. М. Шевчук, В. І. Григорійчук, О. Ф. Іванов

Львівське обласне бюро судово-медичної експертизи

Резюме. У статті проаналізовано один з найбільш поширених видів механічної асфіксії – утоплення на підставі матеріалу Львівського обласного бюро судово-медичної експертизи за останні 5 років. На підставі поглибленого статистичного аналізу було встановлено, що за останні 5 років (2010-2014 р.р.) у Львівському обласному бюро судово-медичної експертизи було проведено 20681 досліджень та експертиз трупів, серед яких насильницька смерть становила 39% (8034 випадки), з них механічна асфіксія спостерігалася у 2084 випадках і склала 26%. Утоплення, як один з видів механічної асфіксії, приблизно займало 1/3 частину від усієї асфіксії і склало 617 випадків (35%).

Ключові слова: механічна асфіксія, утоплення, діатомовий планктон, судово-медична експертиза.

ВСТУП. Як відомо, судово-медична експертиза механічних асфіксій внаслідок утоплення відноситься до числа найбільш складних і її проведення нерідко являється досить затрудненим, особливо, у випадках, коли обставини утоплення чи потрапляння людини у воду є невідомим, свідки відсутні, або коли на тілі трупа наявні тілесні ушкодження чи труп піддався гнильним змінам. В таких випадках перед судово-медичним експертом стоїть ряд запитань, на які, без застосування спеціальних додаткових лабораторних методів дослідження, не просто дати відповідь. Серед них – «Яка причина смерті? Чи наступила смерть від утоплення? Якщо так, то який тип утоплення? Якщо смерть наступила не від утоплення, то яка причина смерті в такому випадку? В якій рідині відбулося утоплення? Чи в даному водному середовищі наступила смерть? Скільки часу труп перебував у воді?» і т.д.

Для вирішення цих та інших питань наукові дослідження дозволили поглибити пошуки в цьому напрямку та застосувати, серед інших, метод виявлення діатомового планктону (фіто і зоопланктону) у внутрішніх органах. Як відомо, При «істинному» або «справжньому утопленні» елементи планктону разом з водою проникають та заповнюють дихальні шляхи, через легені, «розірвані» альвеоли та велике коло кровообігу потрапляють у внутрішні органи та кістковий мозок. Таким чином, виявлення діатомових водоростей у внутрішніх органах дає підставу вважати, що вони потрапили в організм внаслідок діяльності серцево-судинної системи, тобто, прижиттєво, і може вважатися беззаперечною ознакою утоплення. Але, в силу багатьох причин, діатомовий планктон при наявності ознак утоплення, може бути відсутній у внутрішніх органах, що разом з цим не дає підстави виключити утоплення, як причину смерті.

Даній проблемі присвячено немало наукових праць та досліджень, серед яких окремою віхою вирізняється монографія професора Сундукова В.А. (навчально-методичний посібник «Судово-медичная експертиза утоплення»// Астрахань, 1986), в якій відображено широкий спектр питань по утопленню, лабораторні методи дослідження, висвітлено питання танатогенезу та механізму смерті при утопленні і багато іншого необхідного матеріалу.

В цьому контексті нами розглянуто частоту утоплення, як одну з причин насильницької смерті, в світі, Україні, а також у Львівській області. На підставі аналізу статистичного матеріалу з цього приводу нам стало відомо, що за даними St. Miles в світі щорічно гинуть від утоплення 140000 людей, за даними Г.Н.Клінцевич – біля 200000, за даними Юнеско – до 350000. В Україні ця цифра становить приблизно 5-6 тисяч осіб щорічно.

Метою дослідження було проведення аналізу смертності від механічної асфіксії внаслідок утоплення по Львівській області за останні 5 років з моніторингом направлення внутрішніх органів та виявлення в них діатомового планктону шляхом судово-гістологічної експертизи з вказанням виду планктону.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом дослідження були архівні «Акти судово-медичного дослідження» та «Висновки експертів» трупів, проведені у Львівському обласному бюро судово-медичної експертизи по Львівській області за період 2010-2014 роки а також «Журнал реєстрації досліджень на наявність діатомового планктону у відділ судово-медичної гістології».

Результати дослідження та їх обговорення. На підставі поглибленого статистичного аналізу нами було встановлено, що за останні 5 років (2010-2014 р.р.) у Львівському обласному бюро судово-медичної експертизи було проведено 20681 досліджень та експертиз трупів, серед яких насильницька смерть становила 39% (8034 випадки), з них механічна асфіксія спостерігалася у 2084 випадках і склала 26%. Утоплення, як один з видів механічної асфіксії, приблизно займало 1/3 частину від усієї асфіксії і склало 617 випадків (35%). Усі 617 випадків за

5 років розподілялися наступним чином: в 2010 р. і – 145 (що склало 34% від загальної кількості механічної асфіксії), в 2011 р. – 121 (31%), в 2012 р. – 122 (28%), в 2013 р. – 106 (27%), в 2014 р. – 123 (29%).

Більш детально вказані статистичні дані в гендерному та віковому розрізі відображені нижче:

1. дитяча смертність (до 18 років):

Всього випадків – 58: за статтю: чол. – 43/74.0%; жін. – 15 /26.0%.

За віком у дітей утоплення розподілялась наступним чином:

До року	– 2 /3,5%
1 р – до 3р.	– 15 /25,9%
7 р. – до 12 р.	– 13 /22,4%
12 р. – до 18 р.	– 28 /48,2%

• **доросле населення (від 18 років):** всього випадків – 559;

• за статтю: чоловіків – 466 /83,0%; жінок – 93 /17,0%.

За віком утоплені серед дорослого населення розподілялись таким чином:

Від 18 р. до 30р.	– 96/17,2%	Від 50 р. до 60 р.	– 119/21,2%
Від 30 р. до 40 р.	– 110/19,7%	Старші 60р.	– 121/21,7%
Від 40 р. до 50 р.	– 113/20,2%		

Найбільша кількість випадків серед дітей за статтю та віком:

чол. статі:

від 12 до 18р.	– 24 /56%;
від 1 до 7р.	– 13 /30%;
від 7 до 12р.	– 5 /11.6%;
до 1 року	– 1 /2.4%.

Серед дорослого населення:

чол. статі:

від 50 до 60р.	– 104 /22.3%;
від 30 до 40р.	– 96 /20.6%;
від 40 до 50р.	– 95 /20.4%;
від 18 до 30р.	– 88 /18.9%;
старші 60р.	– 83 /17.8%.

жін. статі:

від 7 до 12р.	– 8 /53.3%;
від 12 до 18р.	– 4 /26.7%;
від 1 до 7р.	– 2 /13.3%;
до 1 року	– 1 /6.7%.

жін. статі:

старші 60р.	– 38/40.8%;
від 40 до 50р.	– 18 /19.4%;
від 50 до 60р.	– 15/16.1%;
від 30 до 40р.	– 14/15.1%;
від 18 до 30р.	– 8/8.6%.

Принадно нагадати, що у випадках з нез'ясованими обставинами справи і особливо у випадках, що можуть мати кримінальний характер, або при гнилісних змінах трупа для судово-гістологічного дослідження додають нерозрізану нирку, рідину з пазухи основної кістки, не менш як 15г кісткового мозку із стегнової кістки, і обов'язково – тканина легень для контролю, що регламентовано відомчим наказом МОЗ України №6 від 17.01.1995року «Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України», а саме, п. 2.2.14.в спеціальної частини Правил проведення судово-медичної експертизи (досліджень) трупів. У зв'язку з цим нами було проаналізовано кількість направлення судово-медичними експертами Львівської області біоматеріалу на наявність діатомового планктону та результати його проведення. Стало відомо, що у 2010 році у відділенні судово-медичної гістології було проведено 22 дослідження з цього приводу, у двох випадках було виявлено діатомовий планктон. У 2011 році було проведено 21 дослідження на діатомовий планктон, а у 2012 – 34, по одному випадку в кожному з цих років аналізи були позитивні. У 2013 році в жодному з 36 випадків не було виявлено діатомового планктону. Найбільшу кількість досліджень за звітний період було проведено у 2014 році – 38, і тільки у одному випадку в рідині з пазухи основної кістки черепа був виявлений діатомовий планктон. Слід зазначити, що з направлених на дослідження внутрішніх органах виявлення діатомового планктону фігурувало у нирках та рідині з пазухи основної кістки.

Серед видів виявленого фітопланктону найчастіше зустрічалися мелозіри, навікули, капітуляції, циклотели, нінулялірії, сурінели. Однак, як відомо з присвяченої утопленню судово-медичної літератури, відсутність діатомових водоростей в крові і внутрішніх органах трупа (причини якого є досить різноманітні), не дає підстав виключити смерть від утоплення, в такому випадку судово-медичному експерту необхідно використовувати для підтвердження утоплення багато інших загальних та видоспецифічних ознак, характерних для даного виду механічної асфіксії, а також результати судово-гістологічної експертизи внутрішніх органів і інших лабораторних методів дослідження.

ВИСНОВКИ. На підставі проведеного аналізу було встановлено, що від механічної асфіксії внаслідок утоплення у Львівській області за останні 5 років загинуло 617 осіб, що склало приблизно 35% від усієї механічної асфіксії. Усі 617 випадків за 5 років розподілялися наступним чином: в 2010 році – 145 (що склало 34% від загальної кількості механічної асфіксії), в 2011 році – 121 (31%), в 2012 році – 122 (28%), в 2013 році – 106 (27%), в 2014 році – 123 (29%).

Література

1. **Авдеев М.И.** Судебно-медицинская экспертиза трупа. – М.: Медицина, 1976. – 156 с.
2. **Методическое письмо** об изъятии, направлении и лабораторном исследовании внутренних органов трупов на элементы диатомового планктона. – Москва, 1961. – 23 с.
3. **Сундуков В.А.** Судебно-медицинская экспертиза утопления. (Учебно-методическое пособие). – Астрахань, 1986.-232 с.
4. **Тагаев Н.Н.** Судебная медицина. (2-е издание, переработанное и дополненное). – Харьков, 2012. – 596 с.

МЕХАНИЧЕСКАЯ АСФИКСИЯ В РЕЗУЛЬТАТЕ УТОПЛЕНИЯ КАК ПРИЧИНА СМЕРТИ ПО ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ ЗА 2010-2014 ГОДЫ ПО ИТОГАМ РАБОТЫ ЛЬВОВСКОГО ОБЛАСТНОГО БЮРО СУДЕБНО-МЕДИЦИНСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ

Шевчук Н. Н., Григорийчук В. И., Иванов А. Ф.

Резюме. В статье проанализирован один из наиболее распространенных видов механической асфиксии – утопления на основании материала Львовского областного бюро судебно-медицинской экспертизы за последние 5 лет. На основании углубленного статистического анализа было установлено, что за последние 5 лет (2010-2014г.г.) в Львовском областном бюро судебно-медицинской экспертизы было проведено 20681 исследований и экспертиз трупов, среди которых насильственная смерть составляла 39% (8034 случая), с них механическая асфиксия наблюдалась в 2084 случаях и составила 26%. Утопление, как один из видов механической асфиксии, занимало примерно 1/3 часть от всей асфиксии и составило 617 случаев (35%).

Ключевые слова: механическая асфиксия, утопление, диатомовый планктон, судебно-медицинская экспертиза.

MECHANICAL ASPHYXIA DUE TO DROWNING AS THE CAUSE OF DEATH ON THE L'VIV AREA ON THE 2010-2014 YEARS BY THE RESULTS OF L'VIV REGIONAL BUREAU FORENSICS

M. Shevchuk, V. Grygoriychuk, A. Ivanov

Summary. On the basis of material L'viv regional bureau of forensic medical examination within the last 5 years this article analyzes one of the most common types of mechanical asphyxia – drowning. Based on advanced statistical analysis it was found that over the past 5 years (2010-2014r.r.) in L'viv regional bureau of forensic medical examination was conducted 20,681 investigations and examinations of dead bodies, among them violent death was 39% (8034 cases), within mechanical asphyxia cases was observed in 2084 and amounted to 26%. Drowning, as a form of mechanical asphyxia, took about 1/3 of the total asphyxia and reached 617 cases (35%).

Keywords: mechanical asphyxia, drowning, diatom plankton, forensic examination.